

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Dídac Martínez

didac.martinez@upc.edu

Director del Servei de Biblioteques, Publicacions i Arxius. Universitat Politècnica de Catalunya

**LES BIBLIOTEQUES UNIVERSITÀRIES
A CATALUNYA (2018-2019):
ACTUACIONS I REPTES DE FUTUR**

**LAS BIBLIOTECAS UNIVERSITARIAS
EN CATALUÑA (2018-2019):
ACTUACIONES Y RETOS DE FUTURO**

**UNIVERSITY LIBRARIES
IN CATALONIA (2018-2019):
ACTIONS AND FUTURE CHALLENGES**

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

S'analitza l'evolució dels serveis de les biblioteques universitàries catalanes durant el període 2018-2019 a partir de deu indicadors: usuaris potencials, nombre de biblioteques, visites, places de lectura, ordinadors per a usuaris, préstecs de documents, documents descarregats, assistents a formacions, cost d'adquisició en recursos d'informació en paper i digital, i, finalment, personal que hi treballa. Es detallen les actuacions i projectes més significatius durant el període analitzat. Com a conclusió, es proposen cinc reptes de futur que les biblioteques universitàries haurien d'afrontar per poder mantenir un suport innovador i de qualitat a les seves institucions acadèmiques: suport a la docència en línia i als nous models docents, gestió dels llibres digitals i electrònics, recolzament als nous plans de lectura dels estudiants i professors, gestió de la transició de la comunicació científica cap a la ciència oberta i, per acabar, transformació dels espais de les biblioteques en laboratoris d'estudi i creació.

Se analiza la evolución de los servicios de las bibliotecas universitarias catalanas durante el periodo 2018-2019 a partir de diez indicadores: usuarios potenciales, número de bibliotecas, visitas, plazas de lectura, ordenadores para usuarios, préstamos de documentos, documentos descargados, asistentes a formaciones, coste de adquisición en recursos de información en papel y digital, y, finalmente, personal que trabaja en ellas. Se detallan las actuaciones y proyectos más significativos durante el período analizado. Como conclusión, se proponen cinco retos de futuro que las bibliotecas universitarias deberían afrontar para poder mantener un soporte innovador y de calidad a sus instituciones académicas: apoyo a la docencia en línea y los nuevos modelos docentes, gestión de los libros digitales y electrónicos, apoyo a los nuevos planes de lectura de los estudiantes y profesores, gestión de la transición de la comunicación científica hacia la ciencia abierta y, por último, transformación de los espacios de las bibliotecas en laboratorios de estudio y creación.

We analyse the evolution of the services of Catalan university libraries during the 2018-2019 period, focusing on ten indicators: potential users, number of libraries, visits, reading places, computers for users, documents loaned, documents downloaded, training assistants, cost of acquiring printed and digital information resources, and, finally, staff numbers. We describe the most significant actions and projects undertaken during the period analysed. In conclusion, we note five future challenges that university libraries must face in order to maintain innovative and quality support for their academic institutions: support for online teaching and new teaching models, management of digital and electronic books, support for the new reading plans for students and teachers, management of the transition from scientific communication to open science and, finally, the transformation of library spaces into study and creation laboratories.

PARAULES CLAU:

Biblioteques universitàries; Consorcis de biblioteques; Cooperació bibliotecària; Col·leccions bibliotecàries; Repositoris digitals; Dipòsits digitals; Accés obert

PALABRAS CLAVE:

Bibliotecas universitarias; Consorcios de bibliotecas; Cooperación bibliotecaria; Colecciones bibliotecarias; Repositorios digitales; Depósitos digitales; Acceso abierto

KEYWORDS:

University libraries; Library consortia; Library cooperation; Library collections; Digital repositories; Digital deposits; Open Access

REBUT

18/05/2020

ACCEPTAT

25/05/2020

1 LES BIBLIOTEQUES UNIVERSITÀRIES DAVANT LA COVID-19

Mentre escric aquest petit informe sobre les biblioteques universitàries dels anys 2018 i 2019 s'han tancat les universitats i també les seves biblioteques a causa de la pandèmia provocada per la COVID-19. Com a resultat, s'han paralytitzat totes les activitats acadèmiques presencials i s'han potenciat les virtuals. Davant d'aquesta situació també [totes les biblioteques han hagut d'adaptar i incrementar l'oferta de serveis i recursos digitals](#). Les biblioteques universitàries catalanes i el seu personal estan en contacte permanent amb tots els estudiants i professors universitaris i treballen incansablement per donar un suport de qualitat en aquests moments tan difícils.

Proposta de cinc reptes de futur que les biblioteques universitàries haurien d'afrontar en els propers anys

2 INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest informe és compartir amb el lector una sèrie de reflexions sobre les biblioteques de les universitats catalanes a partir de tres aproximacions: *a)* des de l'anàlisi de deu indicadors que hem triat i que considerem que poden ajudar a comprendre una certa evolució dels seus serveis bibliotecaris; *b)* des d'aquelles actuacions i projectes més significatius que les biblioteques estan desenvolupant actualment, i *c)* des de la proposta de cinc reptes de futur que les biblioteques universitàries haurien d'afrontar en els propers anys per poder mantenir un suport innovador, tecnològic i de qualitat a les seves universitats.

El mapa actual de les biblioteques de les universitats catalanes està format per vuitanta-tres biblioteques

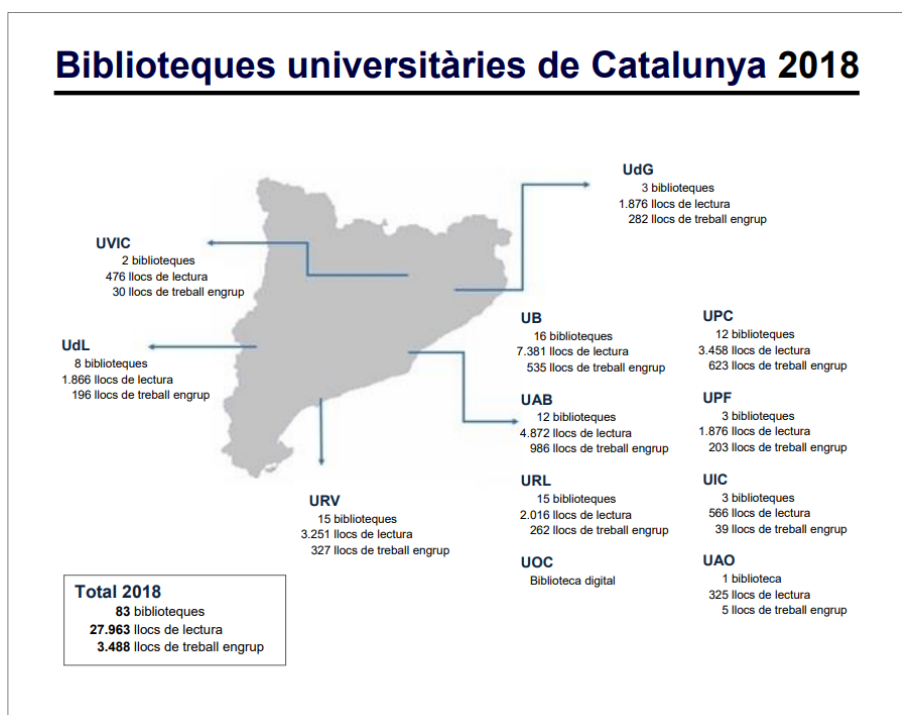
3 EL MAPA DE LES BIBLIOTEQUES UNIVERSITÀRIES A CATALUNYA

Abans que res cal recordar el mapa actual de les biblioteques de les universitats catalanes, que està format per vuitanta-tres biblioteques. Algunes d'aquestes biblioteques són grans biblioteques de campus que donen servei a diversos centres educatius i de recerca, i d'altres són biblioteques més petites que donen suport a una determinada facultat o escola universitària. Això representa models de gestió i serveis i col·leccions diferents, ja que les primeres són biblioteques amb continguts més transversals, amb més matèries, àrees de coneixement i diferents usuaris, i les segones, en canvi, són biblioteques més petites i més especialitzades amb matèries i usuaris similars que cursen un grau determinat. Això no vol dir que els serveis bibliotecaris bàsics i l'accés a la informació digital siguin diferents; al

contrari, un element essencial d'aquest mapa és que tots els usuaris d'una universitat determinada poden accedir a una primera oferta local de serveis de les biblioteques de la seva universitat i també a una oferta més àmplia i conjunta de tot el sistema universitari català coordinada, abans des del CBUC i ara des del [CSUC](#). Tenim, per tant, una carta universitària catalana de serveis bibliotecaris d'accés i gestió d'informació acadèmica de primer ordre a la qual els usuaris accedeixen independentment de la seva universitat. Per tant, el mapa bibliotecari de les universitats catalanes és en realitat una infraestructura de serveis documentals i acadèmics que poden usar tots els estudiants, professors i investigadors de tot el sistema universitari català sense cap mena de restricció.

Les biblioteques universitàries són les instal·lacions més usades de tot el sistema universitari català, molt més que les aules, els tallers i els laboratoris

Les biblioteques universitàries catalanes ofereixen trenta mil places de lectura i d'estudi i les seves instal·lacions van ser millorades, renovades i construïdes gràcies als diversos plans d'inversions de les mateixes universitats a la dècada dels anys 1990. Actualment són utilitzades massivament durant tots els dies lectius del curs acadèmic, i també els caps de setmana i festius dels períodes d'exàmens. Cal dir que les biblioteques universitàries són les instal·lacions més usades de tot el sistema universitari català, molt més que les aules, els tallers i els laboratoris. L'ampliació dels horaris de les biblioteques en període d'exàmens, per exemple, és un dels serveis estrella de les biblioteques des de fa dècades i és molt ben valorat pels estudiants. I això és així perquè ens ho diuen els mateixos usuaris en les enquestes de satisfacció que fan periòdicament les biblioteques i també en enquestes com l'enquesta [La satisfacció dels graduats i graduades de les universitats catalanes](#), que va fer l'any 2018 l'AQU. Els usuaris de les biblioteques universitàries solen anar a la biblioteca entre una i tres hores diàries i la seva satisfacció és alta o molt alta. La biblioteca universitària és realment la casa de l'estudiant.

L'ampliació dels horaris de les biblioteques en període d'exàmens és un dels serveis estrella de les biblioteques des de fa dècades i és molt ben valorat pels estudiants

4 DEU INDICADORS CLAU DE LES BIBLIOTEQUES UNIVERSITÀRIES DE CATALUNYA

Un tret consolidat que cal subratllar de les biblioteques universitàries catalanes és la tradició de fa més de trenta anys de recollida i publicació de dades de gestió dels seus serveis. Aquesta tradició científica de la gestió, la de fonamentar les accions que s'han de dur a terme a partir de dades reals, originària de les biblioteques universitàries del nord d'Europa, és també un fet consolidat en les biblioteques universitàries catalanes, que disposen de dades de cada una de les seves biblioteques i elaboren i publiquen anualment els informes i memòries corresponents.

El que presentem nosaltres és només una tria de deu indicadors que considerem que poden servir per entendre ràpidament l'evolució d'alguns aspectes importants de les biblioteques i de l'impacte de la seva activitat.

La tradició científica de la gestió, la de fonamentar les accions que s'han de dur a terme a partir de dades reals, és també un fet consolidat en les biblioteques universitàries catalanes

	2017	2018	% dif.
01 Usuaris potencials	332.993	335.804	0,84
02 Nombre de biblioteques	83	83	0
03 Visites a les biblioteques	13.681.910	12.112.040	-11,47
04 Places de lectura	27.602	27.962	1,30
05 Ordinadors per als usuaris	3.687	3.597	-2,44
06 Préstec de documents	1.672.628	1.552.018	-7,21
07 Documents descarregats de recursos de pagament	11.710.637	12.975.186	10,80
08 Nombre d'assistents a la formació	49.905	54.065	8,34
09 Cost d'adquisició en recursos d'informació en paper i digital	15.691.297	16.315.625	3,98
10 Personal que treballa a les biblioteques	1.127	1.132	0,43

10 indicadors clau de les biblioteques universitàries de Catalunya

01 Usuaris potencials (+0,84 %)

Després d'una davallada en les matrícules els anys durs de la crisi econòmica de 2008 en tot el sistema universitari català, es detecta una petita i lenta recuperació dels estudiants universitaris i, per tant, també dels usuaris potencials de les biblioteques. En aquest aspecte, sense entrar en dades concretes, cal dir que el nombre d'estudiants estrangers ha crescut d'una manera important a causa de les diverses polítiques que les universitats catalanes duen a terme envers la internacionalització dels seus estudis i en l'atracció d'estudiants estrangers. Es tracta d'un tema cabdal i de futur de les nostres universitats.

02 Nombre de biblioteques (0 %)

Les biblioteques de les universitats catalanes estan formades, tal com dèiem abans, per biblioteques de campus i facultats i la majoria estan renovades i rehabilitades. També n'hi ha de nova construcció i algunes encara per renovar i acabar de rehabilitar. Les actuacions que estan fent les biblioteques aquests anys se centren principalment en petites intervencions per tal d'adaptar els espais en sales de treball en grup, sales multimèdia, etc., amb la intenció de donar suport als canvis pedagògics de la docència que a poc a poc es van introduint en les universitats. En un futur pròxim, la majoria de biblioteques hauran de fer un salt qualitatiu en aquest aspecte i hauran de fer grans canvis en el disseny de les instal·lacions i equipaments en la direcció de convertir la biblioteca no sols en un lloc en el qual es pugui «accedir» a la ciència, sinó un lloc on es pugui «crear» ciència. La construcció de noves biblioteques universitàries serà molt diferent que les biblioteques que coneixem ara i el nou model de biblioteca universitària serà com un gran laboratori de projectes, de creació d'idees, de lectura, de trobada social i d'oci dels usuaris. És la tendència que moltes biblioteques universitàries anglosaxones i americanes ja estan introduint.

03 Visites a les biblioteques (-11,47 %)

Les visites dels usuaris a les biblioteques continuen sent importants (dotze milions de visites durant l'any 2018), malgrat la davallada que es detecta i que segurament és deguda als tancaments de les universitats en períodes de vacances. Les biblioteques universitàries mai no havien tancat les instal·lacions en època de vacances, però a causa de la crisi econòmica, les direccions de les universitats van decidir tancar les instal·lacions universitàries, biblioteques incloses, durant els períodes de vacances, com una mesura d'estalvi econòmic. És per això que una part de la davallada és deguda a aquests tipus de tancaments; no obstant això, les biblioteques hauran d'analitzar aquesta davallada i reorientar l'oferta actual dels horaris per tal d'adaptar-los als calendaris acadèmics de cada titulació.

Les actuacions que estan fent les biblioteques aquests anys se centren principalment en petites intervencions per tal d'adaptar els espais en sales de treball en grup, sales multimèdia...

A causa de la crisi econòmica, les direccions de les universitats van decidir tancar les instal·lacions universitàries, biblioteques incloses, durant els períodes de vacances, com una mesura d'estalvi econòmic

04 Places de lectura (+1,30 %)

El nombre de places de lectura que s'ha ofert aquests anys és pràcticament el mateix, amb un lleu creixement. Les places de lectura de les biblioteques universitàries han estat millorades no sols pel que fa al nombre, sinó també quant a la qualitat i diversificació. Continuem dient-ne places de lectura, però en realitat són places de treball en grup, places de treball amb ordinadors, bucs individuals, places de sales de reunions, places en espais de sales multimèdia, etc. Aquesta diversificació i ampliació en el futur s'incrementarà molt més a causa dels canvis que les biblioteques continuaran duent a terme en els espais de les biblioteques, ja que així ho exigiran els usuaris. Cal fer esment que un dels objectius del projecte consorciat de construcció d'un magatzem de col·leccions de llibres i revistes de baix ús, com és el GEPA en el marc del CSUC, era justament aquest: alliberar espais que ocupaven les col·leccions de llibres i revistes de les biblioteques per fer créixer aquests nous tipus d'espais per als estudiants.

05 Ordinadors per als usuaris (-2,44 %)

Les biblioteques de les universitats catalanes van ser pioneres a adquirir ordinadors portàtils, tauletes, lectors de llibres electrònics, etc. i deixar-los en préstec als usuaris. En el cas de les biblioteques de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), per exemple, van crear el servei de préstec de portàtils l'any 2003 i actualment deixa cada dia en préstec més de dos-cents ordinadors portàtils als usuaris. Cal dir, però, que el grau d'ús d'aquest servei, malgrat que és alt, està baixant, ja que pràcticament tots els estudiants universitaris catalans disposen d'un ordinador personal i els preus del mercat són cada vegada més assequibles. També ha crescut l'ús en la docència, la qual cosa fa que sigui cada vegada més una eina personal imprescindible de l'estudiant, que substitueix la carpeta per un ordinador portàtil per assistir a classe.

06 Préstec de documents (-7,21 %)

Aquesta tendència decreixent que es detecta en els àmbits català, espanyol i mundial des de fa uns quants anys és molt important i significativa, i això vol dir que hem d'analitzar les causes d'aquesta davallada i també les conseqüències que pot comportar. Fins ara, l'element essencial de les biblioteques durant segles ha estat i encara és el llibre en suport paper i, lligat amb ell, el préstec a l'usuari. Des del nostre punt de vista, la transformació digital de la informació, la nova edició acadèmica i el canvi en els models pedagògics fan que els llibres en suport paper vagin desapareixent de l'educació superior. Aquest és un canvi que les biblioteques universitàries hauran de gestionar en un futur pròxim des de diverses vessants: la presència i extensió del llibre electrònic, la formació en competències digitals, l'elaboració de nous plans de lectura, etc.

Les places de lectura de les biblioteques universitàries han estat millorades no sols pel que fa al nombre, sinó també quant a la qualitat i diversificació

Hem d'analitzar les causes d'aquesta davallada [7,21 % de préstec de docs] i també les conseqüències que pot comportar

07 Documents descarregats de recursos de pagament (+10,80 %)

Aquesta és l'altra cara de la moneda: el préstec de llibres de paper baixa i puja el nombre de documents descarregats de recursos de pagament, principalment revistes científiques i llibres digitals, i també d'informació pròpia de les universitats (no comptabilitzada en aquest indicador). Fa més de vint anys que les biblioteques universitàries catalanes van començar el canvi cap a la versió electrònica de les seves col·leccions amb una visió encertada i ara se'n comencen a veure els bons resultats.

Puja el nombre de documents descarregats de recursos de pagament, principalment revistes científiques i llibres digitals

08 Nombre d'assistents a la formació (+8,34 %)

Les biblioteques universitàries no sols fan formació als nous estudiants matriculats amb sessions d'acollida, sinó també a tots els estudiants dels cursos posteriors, investigadors i professors. Des que es va implantar l'EEES i atès que també cal formar en competències transversals, les biblioteques han entrat a les aules i hi imparteixen formació de tot tipus i per encàrrec del professorat, com ara cursos sobre com s'elaboren els projectes de fi de grau; formació en la redacció d'articles i llibres; cursos sobre drets d'autor, sobre eines per detectar el plagi, etc. Actualment, les biblioteques universitàries ofereixen un ventall de cursos de formació de gran qualitat i de molts nivells, tant per als estudiants com per als professors, gràcies també a la col·laboració estreta amb els diferents instituts de ciències de l'educació i centres d'innovació docent de les universitats.

09 Cost d'adquisició en recursos d'informació en paper i digital (+3,98 %)

Aquest indicador és molt significatiu per dues raons: per l'increment anual i pel volum del cost econòmic (setze milions d'euros), que les universitats paguen per accedir, principalment, a les revistes científiques. Tothom coneix el gran conflicte que hi ha entre les grans editorials i les biblioteques universitàries en relació amb l'increment dels preus de les subscripcions. El canvi de passar les revistes en suport paper a suport digital no ha significat un preu inferior per a les biblioteques; al contrari, cada any s'incrementen els preus de les revistes digitals, molt per sobre dels mateixos pressupostos de les universitats. Sortosament, el problema ja ha arribat als governs tant de les universitats com dels estats i se n'està prenent consciència, de manera que es torna a uns preus sostenibles. El moviment per a la ciència oberta també és un camí que les universitats hauran de recórrer en un futur pròxim per aturar la privatització de la recerca pública i els seus resultats.

Les biblioteques universitàries ofereixen un ventall de cursos de formació de gran qualitat i de molts nivells, tant per als estudiants com per als professors

10 Personal que treballa a les biblioteques (+0,43 %)

Els plans de viabilitat econòmica de les universitats a causa de la crisi econòmica van provocar, a partir de 2011, l'acomiadament de personal interí i eventual de les biblioteques, així com la paralització de les ofertes públiques

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

de noves places, promocions internes, etc. Actualment, les minses taxes de reposició i els plans d'estabilització i promoció de les universitats van pal·liant, molt a poc a poc, aquesta situació deteriorada de les plantilles de les biblioteques universitàries catalanes. Els anys 2017 i 2018 s'inicia un cert creixement i, a poc a poc, es comencen a convocar plans d'estabilització del personal interí, etc. Un dels reptes de futur del personal que treballa a les biblioteques, a banda de la renovació necessària de la plantilla i de la importància de reforçar algunes biblioteques, torns i serveis, serà que es doti les biblioteques de personal TIC, especialment, i d'altres tipus de professionals experts, com ara en els àmbits dels multimèdia i la comunicació audiovisual. Considerem que la integració d'aquestes noves professions és imprescindible per fer front als reptes de les biblioteques de les universitats catalanes.

S'inicia un cert creixement i, a poc a poc, es comencen a convocar plans d'estabilització del personal interí

5 ACTUACIONS I PROJECTES MÉS SIGNIFICATIUS

Dins aquest apartat volem destacar de manera molt resumida les actuacions més significatives de les biblioteques universitàries. Per ampliar aquest apartat, el lector pot accedir a cada un dels portals web de les biblioteques de les universitats i llegir-ne les memòries anuals i els informes que elaboren i publiquen cada any. S'han dut a terme moltes accions i tenen importància extraordinària per la seva qualitat i per la vocació de servei envers els usuaris de les universitats.

Un primer tret molt significatiu és l'alt grau de qualitat de les biblioteques i els serveis que ofereixen als estudiants, professors i personal d'investigació. Malgrat la situació provocada per les retallades econòmiques iniciades l'any 2008, les biblioteques universitàries han sabut adaptar-se amb molts esforços a la nova situació reduint serveis, però també creant-ne de nous i redefinint-ne d'altres. D'altra banda, els canvis constants que les TIC han estat produint en la docència i la recerca no han parat de créixer i són cada vegada més presents a les universitats. També la transformació digital de l'edició acadèmica i científica de revistes i llibres és un fet que cada dia s'ha de gestionar amb innumerables novetats. Tot això ha estat gestionat per les biblioteques universitàries d'una manera admirable i no ha significat un retrocés en la qualitat ni en la millora dels serveis.

Durant aquests anys, les biblioteques han adaptat el pressupost i els recursos disponibles a la realitat de la universitat amb infinitat d'actuacions i amb una bona gestió. Un exemple molt important ha estat afrontar la renovació i actualització de les col·leccions de revistes científiques. Les biblioteques han hagut de cancel·lar subscripcions en suport paper per salvar i mantenir les col·leccions nuclears de primer nivell. L'objectiu ha estat que els investigadors continuïn tenint accés als recursos més importants per poder continuar els seus projectes. En aquest sentit cal destacar el manteniment de les subscripcions de revistes de la [Biblioteca Digital de Catalunya](#), no sense

Les biblioteques han adaptat el pressupost i els recursos disponibles a la realitat de la universitat amb infinitat d'actuacions i amb una bona gestió

grans esforços, per part de totes les biblioteques de les universitats catalanes dins el marc del CSUC.

En relació amb els continguts i recursos d'informació, hem d'esmentar també els diversos projectes de dipòsits de documents en accés obert que contenen la producció acadèmica pròpia de cada universitat. Els dipòsits de producció pròpia i en accés obert que es van crear fa uns anys són ara un dels pilars documentals de les universitats catalanes. Cada biblioteca disposa de dipòsits propis que recullen tot tipus de documentació: articles de revistes, tesis, TFG, tesines, llibres, apunts, exàmens, vídeos, imatges, etc. Els dipòsits en accés obert de les universitats catalanes apareixen en els primers llocs dels rànquings mundials. Aquesta visibilitat ha permès que les biblioteques també liderin, dins de les seves universitats, polítiques institucionals en favor de l'accés obert i, darrerament, polítiques d'accés obert també de les dades de recerca i de tota aquella informació que pugui ser accessible des de la xarxa d'Internet per tal que altres investigadors la puguin fer servir i aprofitar. El moviment de ciència oberta i democràtica que s'està estenent i que té diverses connotacions en molts camps, també és promogut pels bibliotecaris de les universitats catalanes dins el marc del [CSUC en l'àrea creada de Ciència Oberta](#).

Un altre element que cal esmentar en aquest informe és la transformació progressiva dels espais de les biblioteques universitàries. A poc a poc, com dèiem abans, les instal·lacions bibliotecàries s'estan adaptant a les noves i canviants necessitats de treball i estudi dels seus usuaris. La personalització dels espais és una línia de treball que les biblioteques han fet durant aquests anys. S'han dut a terme moltes accions i amb els recursos disponibles s'han millorat molts espais: introduint tecnologia i mobiliari per treballar en grup, han creat espais *maker* d'autoservei i petits laboratoris que els estudiants reserven amb el telèfon mòbil i poden usar en grup durant força temps. Els usuaris universitaris van a les biblioteques atrets per aquests tipus d'espais nous, que tenen unes condicions còmodes i estan oberts durant tot el dia.

Per acabar aquesta reflexió en veu alta, cal fer esment d'un tret essencial de les biblioteques universitàries catalanes que s'ha incrementat aquests anys: el seu posicionament dins la universitat amb tres línies de treball, que són les següents: *a*) la gestió estratègica i per objectius a l'hora de planificar la gestió de les biblioteques: gairebé totes les biblioteques treballen amb plans estratègics plurianuals; *b*) la presència de les biblioteques en les xarxes socials i acadèmiques de la universitat: hem passat d'una fase en què informàvem mitjançant webs i portals temàtics a potenciar la presència viva de les biblioteques en les xarxes socials i nous canals de comunicació dels usuaris, i *c*) la transformació dels perfils professionals i de les competències digitals dels bibliotecaris, que cada vegada s'estan adaptant a les novetats i exigències de les TIC i les necessitats de la docència i la recerca de les universitats. A continuació destaquem de manera molt resumida les accions que les biblioteques universitàries han fet durant aquest període.

Els dipòsits de producció pròpia i en accés obert que es van crear fa uns anys són ara un dels pilars documentals de les universitats catalanes

La personalització dels espais és una línia de treball que les biblioteques han fet durant aquests anys

CRAI DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA (UB)

- [Pla estratègic del CRAI lter2022](#).
- Creació del [portal de Bibliografia](#) recomanada, com a base per a l'aprenentatge.
- Tesauros en versió dades (LOD) i innovació en llenguatges controlats.
- [Portal del Campus Virtual](#), com a finestra única per al suport a la docència i al Campus Virtual de la UB en el núvol, que s'ha fet escalable i del qual s'han augmentat les funcions.
- [Observatori de l'accés obert](#), amb la col·laboració d'altres biblioteques universitàries catalanes.
- [Termòmetre de l'accés obert](#) mensual, junt amb l'aprovació de la política de gestió de dades i la revisió de la política d'accés obert.
- [Memòria 2018](#).

Biblioteca de la Facultat de Biologia, UB

BIBLIOTEQUES DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA (UAB)

- [Pla estratègic 2019-2022](#).
- [Servei de Gestió de Dades de Recerca](#).
- [Política institucional d'accés obert per a les dades de recerca de la UAB](#).
- Portal web *El cicle de comunicació de la recerca* i ampliació del [suport a l'acreditació i avaluació de la recerca](#).
- Portal web de [llibres digitals a prova](#).
- Oferta de [formació virtual](#). Innovació docent i creació de recursos educatius en obert.
- Col·lecció especial del [Banco Urquijo](#) i el fons de [l'Arxiu Històric de la Societat del Gran Teatre del Liceu](#).

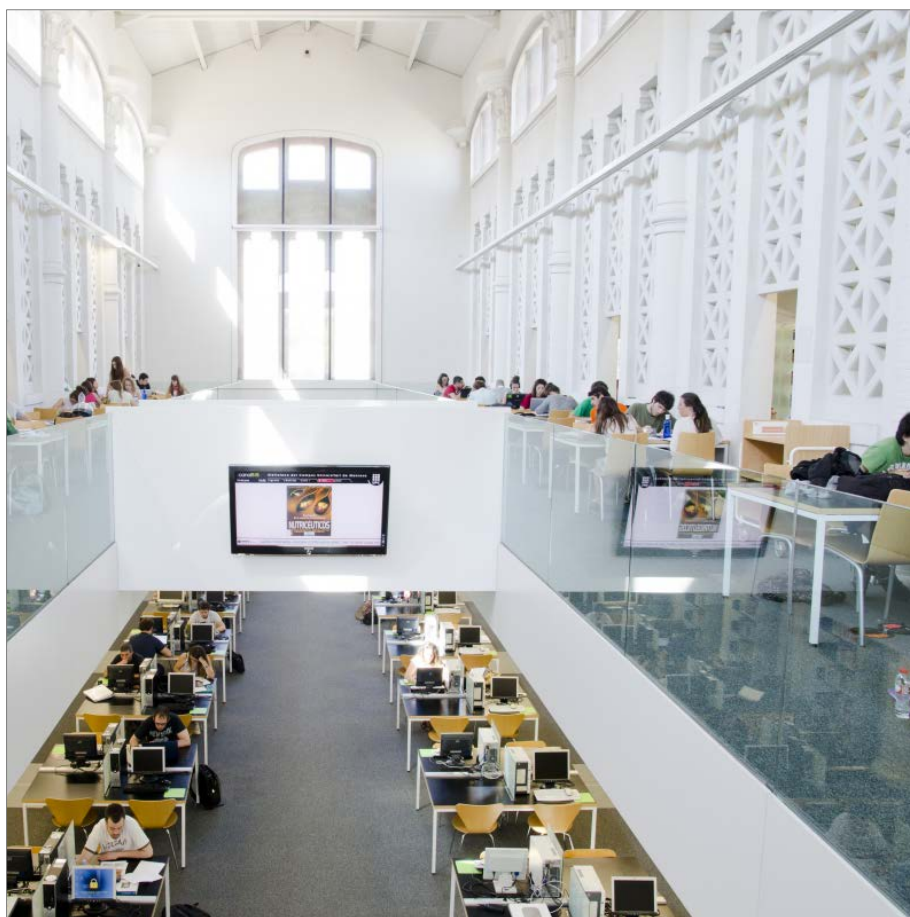

Biblioteca de Comunicació, UAB

BIBLIOTEQUES, PUBLICACIONS I ARXIVS DE LA UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA (UPC)

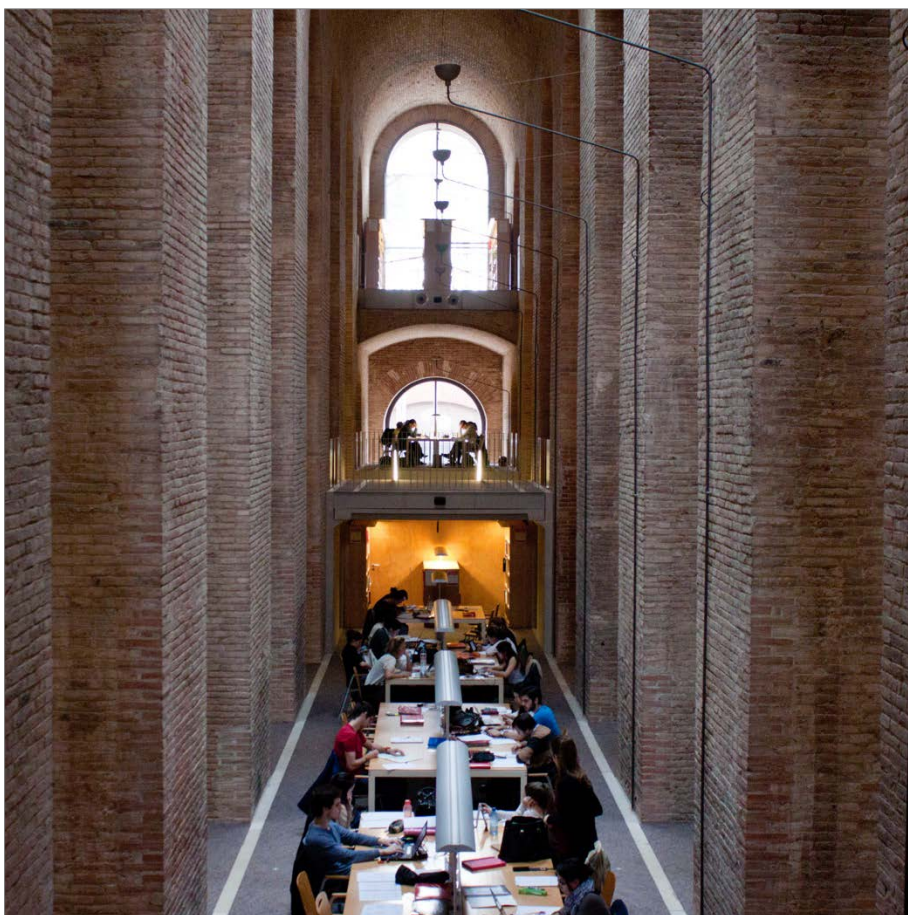
- Projecte d'obertura de les biblioteques en torn de nit en època d'exàmens.
- Creació de la [col·lecció «Polièdrica»](#) de llibres digitals de recerca d'arquitectura, urbanisme i edificació.
- [Observatori de l'accés obert](#).
- Creació de la [memòria digital de la UPC](#).
- Creació del [dipòsit Dades de recerca en obert de la UPC](#).
- Nou portal [Bibliotècnica](#), totalment adaptat a dispositius mòbils i amb la informació estructurada per perfils d'usuaris.
- Nou cercador de continguts DiscoveryUPC integrat a *Bibliotècnica*.
- [Memòria de 2018](#).

Biblioteca del Campus Universitari de Manresa, UPC

CRAI DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA (UPF)

- Projecte d'enfortiment de [la Factoria](#), com a suport a la docència i l'avaluació no presencial de la Universitat.
- Creació del [Servei de MyApps](#), que permet accedir a les aplicacions informàtiques que necessiten els estudiants.
- Creació dels portals web [Guia de l'investigador](#) i [Guia de l'estudiant](#).
- Pla de millores del [Portal de Producció Científica \(PPC\)](#) i la [Guia d'experts](#).
- Nou servei de [gestió de dades de recerca](#).
- Incorporació dels fons i arxius de Xavier Rubert de Ventós i Josep Fontana, i digitalització dels fons documentals d'Eugenio Trías i Jaume Guillamet.
- Nou model de formació en línia sobre la competència digital.
- [Memòria de 2018](#).

Biblioteca. Edifici de les Aigües, UPF

BIBLIOTEQUES DE LA UNIVERSITAT DE GIRONA (UdG)

- [Pla estratègic Òrbita 18-22](#).
- Inauguració del [nou web de la biblioteca](#).
- Foment de la presència de la biblioteca al territori amb la creació de la marca [Biblioteques vinculades a la UdG](#).
- Desenvolupament del Pla d'ambientalització de la biblioteca.
- Desplegament del Projecte RFID a les biblioteques de campus.
- Desplegament del servei de suport al PDI per a la publicació de revistes en accés obert.
- [Memòria de 2018](#).

Biblioteca de Montilivi, UdG

BIBLIOTECA I DOCUMENTACIÓ DE LA UNIVERSITAT DE LLEIDA (UdL)

- Implementació de RFID a la Biblioteca Jaume Porta.
- Obertura de [l'autoservei de tecnopréstec](#) a la Biblioteca Jaume Porta (autoservei d'ordinadors portàtils, tauletes, auriculars, etc.).
- [Projecte BiblioAgenda](#) - incorporació a la pàgina web de BiD.
- Projecte de formació virtual a través del campus virtual i inici de la formació amb el curs Mendeley bàsic.
- [Memòria de 2018](#).

Biblioteca Jaume Porta, UdL

CRAI DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI (URV)

- Obtenció de la certificació ISO 9001:2015 de tots els processos del CRAI.
- Implementació de la tecnologia RFID.
- Remodelació dels espais del CRAI i reorganització del CRAI.
- Normalització i internacionalització del material de difusió del CRAI.
- Nous serveis de suport a l'investigador.
- Col·laboració en projectes per assolir els objectius de desenvolupament sostenible.
- Participació del CRAI en el projecte formatiu [INSERLAB](#).
- Foment dels serveis virtuals per tal d'afavorir l'autonomia de l'usuari i l'autoaprenentatge.
- Increment de la difusió del CRAI a través de les xarxes socials.
- Col·laboració a través de la Factoria en la producció de vídeos docents.
- [Memòria de 2018](#).

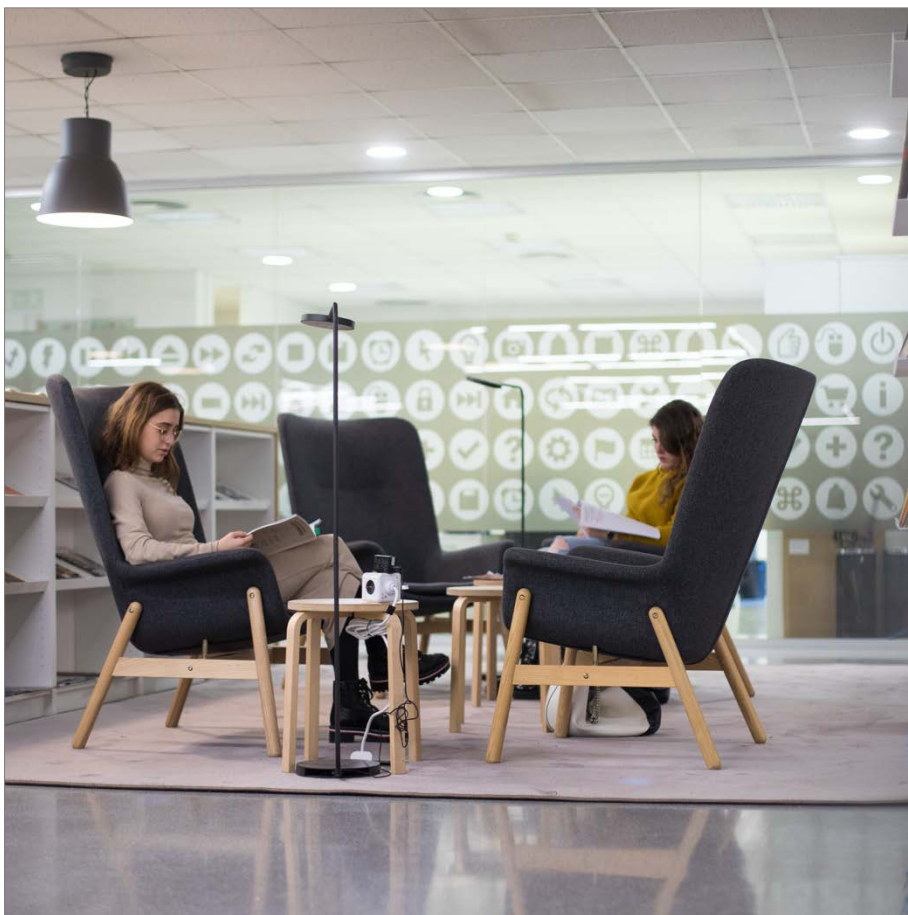

CRAI del Campus Catalunya, URV

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE VIC (UVic)

- Millora dels horaris d'obertura i dels espais i les instal·lacions de les biblioteques.
- Renovació dels espais web de comunicació de la biblioteca.
- Aprovació del [Reglament d'ús de la Biblioteca Digital de la UVic-UCC](#), que regeix les polítiques d'accés i ús dels serveis de la biblioteca digital.
- [Memòria de 2018](#).

Biblioteca de la UVic

BIBLIOTEQUES DE LA UNIVERSITAT RAMON LLULL (URL)

- Integració del [fons Borja](#) al catàleg de la Universitat amb 131.000 exemplars, corresponents al fons ARCA (Biblioteca Borja-ESADE Sant Cugat).
- Incorporació de l'Scopus a la llista de recursos que la URL ofereix a tota la comunitat investigadora de la Universitat.
- Posada en marxa del sistema d'autenticació Single Sign On (SSO) per als recursos de la biblioteca, que ha permès la identificació virtual dels usuaris de la Universitat.

Biblioteca de Comunicació i Relacions internacionals, URL

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA (UOC)

- Transformació d'assignatures de la UOC cap a un model basat en competències.
- Transició a recursos d'aprenentatge 100 % digitals.
- [Pla de coneixement obert de la UOC](#).
- Formació en competències informacionals/digitals.
- Pla integral de suport a la recerca.

The screenshot shows the UOC Biblioteca website. At the top left is the UOC logo and the text 'Universitat Oberta de Catalunya'. Below this is the word 'Biblioteca' in a large, bold font. A navigation bar contains buttons for 'Coneix-nos', 'La Biblioteca respon', and a search bar with the placeholder text 'Cerca articles, llibres i...'. Below the navigation bar are four main menu items: 'Temes', 'Recursos', 'Serveis', and a user profile icon. The main content area features a large image of a group of people in a meeting room, with laptops and documents on the table. To the right of the image is a text block titled 'El recurs de la setman...' followed by a short description: 'Sales & Marketing Source, un... que concentra en un sol espai... sobre vendes i màrqueting.' and a link 'Enllaç al recurs'.

6 CINC REPTES DE FUTUR DE LES BIBLIOTEQUES UNIVERSITÀRIES CATALANES: GESTIONEM LES BIBLIOTEQUES DESPRÉS DE LA COVID-19.

Els reptes de futur de les biblioteques de les universitats catalanes són els mateixos que tenen gairebé totes les biblioteques universitàries del món. Alguns d'aquests projectes ja s'estan accelerant a causa de la crisi de la COVID-19, com ara tota l'oferta de serveis digitals. La COVID-19 farà que s'incrementi tota la transformació digital de cada un dels estaments de la universitat.

Vegem a continuació alguns reptes de futur de les biblioteques universitàries catalanes.

A) El suport a la docència en línia i als nous models docents

El primer repte sens dubte és l'orientació de tota la biblioteca, serveis, recursos i persones, cap a una oferta renovada de serveis i suport a la docència en línia, no presencial o digital. La pandèmia està fent un curs accelerat de docència digital a la universitat catalana i les biblioteques hauran de respondre d'una manera molt més personalitzada a aquest repte. Ja no n'hi ha prou de tenir col·leccions i serveis a les biblioteques i esperar que hi entrin els usuaris per demanar una informació determinada. Les biblioteques hauran d'analitzar la docència de cada universitat, de cada titulació i de cada assignatura, i treballar juntament amb els professors per construir uns recursos i serveis docents a mida. Els bibliotecaris hauran de fer més formació en competències digitals als professors i estudiants, hauran de gestionar els materials docents del professorat, hauran d'elaborar més guies temàtiques relacionades amb les parts de les assignatures, hauran d'ajudar a millorar la docència en línia mitjançant sistemes d'anàlisi de dades massives i analítiques d'aprenentatge, etc. Tot això ja ho estan fent les biblioteques de les universitats catalanes, però els propers anys s'haurà d'incrementar aquest suport especialitzat. Durant les dècades passades hem construït la biblioteca de la recerca; ara toca construir la biblioteca de la docència. Aquest és el primer repte.

B) La gestió dels llibres digitals i electrònics

Tal com dèiem abans, es detecta una davallada del préstec de llibres en suport paper i un increment de descàrregues de materials i documentació digital. A poc a poc veiem que les editorials acadèmiques publiquen els llibres nous en format digital i també digitalitzen els seus fons retrospectius. En aquest nou context, les biblioteques hauran de gestionar aquests tipus de col·leccions d'una manera eficient i sostenible i no caure en alguns errors que es van cometre amb les subscripcions de grans paquets de revistes científiques comercials. Les biblioteques hauran d'estar atentes també a les

Primer repte, l'orientació de tota la biblioteca, serveis, recursos i persones, cap a una oferta renovada de serveis i suport a la docència en línia, no presencial o digital

Segon repte, les biblioteques hauran de gestionar aquests tipus de col·leccions [digitals] d'una manera eficient i sostenible

conseqüències que es deriven de substituir les col·leccions en suport paper de les biblioteques per llibres digitals. S'hauran de crear nous models i polítiques de desenvolupament de les col·leccions dels llibres digitals, noves estratègies de compres sostenibles, nous sistemes de manteniment i preservació, i sobretot una nova política del préstec i de la propietat dels llibres digitals. De qui seran els llibres digitals? De les biblioteques o de les editorials? Quines conseqüències tindrà el fet que el préstec el faci l'editorial i no la biblioteca?

C) Potenciar nous plans de lectura dels estudiants i professors

Un repte essencial que haurien d'abordar de manera urgent les biblioteques i també les universitats és analitzar el nivell i els hàbits de lectura dels estudiants i professors universitaris en aquesta època de transició cap a una nova cultura i educació digital. La situació actual és molt preocupant. Es tanquen editorials i llibreries, els llibres en suport paper estan desapareixent dels sistemes educatius, la docència és cada vegada més digital i més atomitzada, i els estudiants consumeixen cada vegada més informació falsa, manipulada i no contrastada que circula per internet i que les xarxes socials s'encarreguen de propagar. El resultat és un augment de la polarització de les idees, un increment de la intolerància i un desprestigi del coneixement científic i profund de les coses. Quin tipus d'informació guanya en el món? La informació *fake*, superficial i de consum fàcil o la informació científica, fonamentada, rigorosa i certa de les coses? L'era de la postveritat sembla que avança quan els llibres desapareixen.

Per tant, les biblioteques universitàries i els sistemes educatius tenen l'oportunitat i el deure de potenciar plans de lectura de llibres i de dur a terme tota mena d'accions per potenciar un canvi cap a una cultura digital lliure però científica i de qualitat. Per això són tan importants projectes com la *Viquipèdia* i les accions que fan cada dia les biblioteques públiques o les llibreries que encara queden a les nostres ciutats i pobles. Les biblioteques universitàries catalanes s'han d'implicar també a elaborar plans de lectura amb els professors i estudiants per aconseguir que els futurs titulats adquireixin els hàbits de lectura que donin consistència a una formació integral vàlida per a tota la vida.

D) Gestionar la transició de la comunicació científica cap a la ciència veritablement oberta, democràtica i gratuïta

Un dels temes que donen més maldecaps actualment a les biblioteques universitàries d'arreu del món és fer front a l'increment dels preus de les editorials de les revistes científiques. Ara fa vint anys es va iniciar un moviment promogut per professors que reclamaven que la ciència tornés als científics i que tots els articles es publicuessin en servidors oberts a internet. Era el moviment anomenat *nova comunicació científica*.

Tercer repte, analitzar el nivell i els hàbits de lectura dels estudiants i professors universitaris en aquesta època de transició cap a una nova cultura i educació digital

Quart repte, les biblioteques cerquen models de compres sostenibles per fer front als preus desorbitats de les revistes i dels seus

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Vint anys després ens trobem que no hem avançat gaire, ja que el problema encara no està resolt a causa que un grup petit però molt poderós d'empreses de comunicació, externes als interessos de l'acadèmia, continuen controlant pràcticament tota la comunicació científica mundial. Les universitats i els governs comencen a prendre consciència d'aquest greu problema d'externalització de la ciència, i les biblioteques cerquen models de compres sostenibles per fer front als preus desorbitats de les revistes i dels seus productes. Els propers anys aquesta tensió s'incrementarà a causa de l'exigència dels governs i agències de qualitat de demanar als autors, principalment professors i investigadors universitaris, que els seus resultats de recerca es publiquin en accés obert, ja que han estat finançats amb recursos públics. Sortosament, l'accés obert als resultats de la ciència ajuda a avançar la mateixa ciència, com s'està veient amb la lluita contra la COVID-19, per exemple. Les biblioteques universitàries mundials i també les catalanes, juntament amb les direccions de les universitats, hauran de cercar fórmules per implementar i executar polítiques reals que signifiquin avenços en l'accés a la nova ciència moderna i democràtica.

E) La transformació dels espais de les biblioteques en laboratoris d'estudi i creació d'idees gestionades per bibliotecaris, informàtics i altres professionals de la informació

La nova arquitectura de biblioteques que s'està implantant a les universitats d'arreu del món, dissenya i projecta una biblioteca diferent de les biblioteques de què Catalunya disposa actualment. Els propers anys, les biblioteques universitàries s'hauran d'adaptar als nous models educatius que promouen les TIC, la formació en competències i la demanda de nous professionals. Els elements centrals de les biblioteques no seran els llibres, ni les sales de lectura, sinó que es configuraran com un conjunt de laboratoris, tallers i espais diferenciats on els estudiants podran continuar el seu projecte d'aprenentatge. El model de biblioteca com a laboratori s'anirà imposant a mesura que la universitat avanci en la innovació docent pedagògica. En aquest context, bibliotecaris, informàtics i altres professionals hauran de gestionar aquests nous tipus de centres. Ens direm encara *biblioteques*?

Les biblioteques universitàries [...] hauran de cercar fórmules per implementar i executar polítiques reals que signifiquin avenços en l'accés a la nova ciència moderna i democràtica

Cinquè repte, les biblioteques universitàries s'hauran d'adaptar als nous models educatius que promouen les TIC, la formació en competències i la demanda de nous professionals

Disponible a:

<https://revistes.ub.edu/index.php/Anuari-BLL/article/view/006>

Martínez, Dídac. «Les biblioteques universitàries a Catalunya (2018-2019): actuacions i reptes de futur». *Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 6 (2020), p. 65-88.
DOI 10.1344/ABLL.2020.6.006

[Llicència Creative Commons](#)

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA
2020

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

